

Список використаних джерел:

1. Bilous I., Demianiuk A., Krychivska O. Innovative Learning Technologies in the Context of Modern Education. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*. 2022. Vol. 1 (349). P. 136–146.
2. Петрина М. Ю., Вербовська Л. С. Формування інноваційної особистості через інноваційні методи навчання. *Інноваційні методи викладання у вищій школі: обмін досвідом та кращі практики*: матер. регіон. круглого столу (м. Івано-Франківськ, 2020 р.). С. 10.
3. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1 (4). С. 27-33.

КОКОРИНА В. І.,

*старший викладач кафедри
аналітичної економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОТИРІЧЧЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Основна мотивація інноваційної діяльності є максимізація соціально-економічного ефекту у країні за рахунок підвищення ефективності використання результатів застосування знань (інтелектуальної праці й інтелектуального капіталу). Універсальним інструментом для перетворення результатів інтелектуальної праці в інновації, нововведення, а на ринку в інноваційну продукцію чи інноваційні послуги, є національна інноваційна система (НІС). Тому формування НІС, її моделі і стратегії є актуальним завданням для кожної країни.

В основу формування концепції НІС лежать три наукові теорії: загальна теорія систем, інноваційна теорія Й. Шумпетера, теорія інституційних змін Д. Норта [1]. Відповідно, сформувалися різні підходи до тлумачення змісту НІС. Так, шведський економіст Б. Лундвалл, базуючись на концепції «національних виробничих систем», визначає НІС як «організації та установи, що беруть участь у пошуку і дослідженні, наприклад, відділи досліджень і розробок, технологічні інститути та університети» [2]. Водночас, англійський учений К. Фрімен, зосереджуючи увагу на інституціональній складовій інноваційної діяльності, тлумачить НІС як «мережу установ у державному і приватному секторах, чия діяльність і взаємодія спрямовані на ініціювання, імпортування, модифікацію і поширення нових технологій» [3]. Американський учений Р. Нельсон, визначаючи провідну роль конкуренції у стимулюванні інноваційної діяльності, визначає національну інноваційну систему країни як «низку інституцій, взаємодія яких визначає інноваційну діяльність вітчизняних фірм» [4].

Офіційне визначення НІС України наведено в Концепції розвитку національної інноваційної системи [5]: «національна інноваційна система – це сукупність законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань та технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу». Також концепція визначає національну інноваційну систему як таку, яка включає підсистеми: державного регулювання, освіти, генерації знань, інноваційної інфраструктури, виробництва.

Рис. 1. Чинники становлення національної інноваційної системи у глобальному інноваційному середовищі

Джерело: удосконалено автором на основі [6]

Світовий досвід формування національних інноваційних систем і впливу на це чинників інноваційного середовища різних рівнів, національного, міжнародного чи глобального, сформував дві парадигми розвитку національного інноваційного середовища і формування НІС: американська і японська. Основними рисами, за якими вони різняться, насамперед: характер еволюції інноваційного середовища, ступінь державного втручання у створення НІС.

На підставі цього підкреслимо, що головне значення для успішного здійснення економічних трансформацій має пришвидшений розвиток державної інноваційної системи. Авторка З. Адаманова [6] на основі результатів вивчення змісту національних інноваційних систем та інноваційних чинників їхнього формування виявила такі об'єктивні і суб'єктивні особливості розвитку НІС:

- пропорції галузевої структури національної економіки;
- співвідношення і роль малого, середнього і великого бізнесу;
- рівні інноваційної активності суб'єктів і сприйнятливості національної економіки до інновацій;
- взаємодія державного і приватного секторів у сфері інновацій;
- ефективність державної інноваційної політики;
- взаємозв'язок і співвідношення фундаментальних і прикладних досліджень;
- форми взаємодії науки і реального сектора, які превалюють;
- особливості захисту інтелектуальної власності тощо.

Додамо також, що особливостями варто вважати рівень інноваційної інфраструктури та частку у ній приватного і державного секторів, глибину взаємодії між країнами в інноваційній сфері, інноваційний потенціал регіональних економічних систем країни.

Становлення національної інноваційної системи у багатьох країнах стало закономірним результатом науково-технологічного розвитку, реакції держави і бізнесу на зміни в економічній системі. Проте, формування нових економічних зв'язків в національній економічній системі внаслідок запровадження у неї нової інноваційної системи заснованої на інноваціях викликає суперечності, об'єктивно властиві інноваційному типу розвитку суспільства.

Протиріччя полягають у тому, що інновація має суперечливий характер, адже вона здатна сприяти зростанню продуктивності праці, задоволенню попиту і бути причиною технологічного безробіття, банкрутства окремих підприємств, зрушень соціальної структури суспільства [8, с. 36]. Особливістю цих суперечностей є те, що в економіці країни відбувається докорінна перебудова всієї системи економічних відносин через запровадження інновацій: відносин власності, цілей і засобів економічного зростання, структури економіки, відносин розподілу, типу відтворення.

Основними напрямками суперечностей запровадження національної інноваційної системи можуть бути:

- 1) наявність високого інноваційного потенціалу, але відсутність інститутів і механізмів для реалізації цього потенціалу;
- 2) екстенсивний розвиток кадрового потенціалу з відсутністю підвищення якості освіти цього потенціалу;
- 3) «тінізація» інноваційного процесу й оплати праці наукових співробітників й інноваторів;
- 4) відсутність або неузгодженість нормативно-правової бази з регулювання і підтримки інноваційної діяльності з іншими сферами національної економіки;
- 5) відсутність інфраструктури підтримки горизонтальних зв'язків між підприємствами, науковими і фінансовими організаціями;
- 6) дешева робоча сила, яка витісняє дорогу техніку;
- 7) звуження ринку висококваліфікованої робочої сили, спроможної масово втілювати інновації.

Вивчення протиріч, які можуть виникнути при формуванні НІС, й оцінювання ступеня ефекту дії на національну економічну систему, стимулює розробки концепцій і моделей НІС у країні. Відповідно до розвитку інноваційного сектору країни, рис, особливостей і характеру дії інноваційних чинників на розвиток НІС існують специфічні стратегії і моделі розвитку НІС національних економік, які формують НІС: «перенесення», «запозичення» і «нarrowування».

Наявність у країні розвиненої національної інноваційної системи дає можливість оперативно реагувати на зміни глобального інноваційного середовища та підтримувати власну інноваційну спроможність в умовах інноваційної конкуренції на світових ринках.

Список використаних джерел:

1. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки (пер. з англ.). Київ, 2000.
2. Lundvall B-A. National Innovation Systems: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning. London: Printer, 1992.
3. Freeman C. Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan. London: Pinter, 1987. 155 p.
4. Nelson R. National Innovation Systems. A Comparative Analysis. New York, Oxford: Oxford University Press, 1993.
5. Концепція розвитку національної інноваційної системи. *Розпорядження Кабінету Міністрів України* від 17.06.2009 р. № 680-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80#Text>.
6. Адаманова З. О. Інноваційні фактори економічного розвитку в умовах глобалізації: дис... д-ра наук: 08.05.01. Київ: КНЕУ, 2006. 436 с.
7. Сербина Г. М. Протиріччя становлення НІС в транзитивній економіці. *Агросвіт. Серія: Економіка АПК*. 2010. № 4. С. 36-42. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/4_2010/9.pdf.